

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐวิสาหกิจ (State Enterprise) เป็นหน่วยงานธุรกิจที่รัฐเป็นเจ้าของและเป็นแนวทางหรือวิธีการที่รัฐบาลใช้ในการพัฒนาประเทศ จะเห็นได้จากเศรษฐกิจของประเทศไทยในอัตราเฉลี่ยการขยายตัวอยู่ที่ระดับ 7.8% ในช่วงปี 2523-2536 เมื่อพิจารณาจากรัฐวิสาหกิจของไทยจากเพียง 55 แห่ง จากทั้งหมด 66 แห่ง มีทรัพย์สินรวมกันทั้งสิ้น เมื่อปลายปี 2536 จำนวน 1,656 พันล้านบาท หรือเป็น 53% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) อีกทั้งมีการนำส่งรายได้เข้ารัฐเพิ่มขึ้นเท่าตัว จาก 14 พันล้านบาท ในปี 2532 เป็น 29 พันล้านบาทในปี 2536 และมีรายจ่ายลงทุน 9% ของ GDP หรือคิดเป็น 285 พันล้านบาท (กรุงเทพธุรกิจ 2537 : 6) จะเห็นได้ว่ารัฐวิสาหกิจมีความสำคัญและเป็นตัวชี้ทิศทางเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดี และยังสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงไป การแข่งขันในระบบเศรษฐกิจโลกเป็นภาวะที่เข้มข้นมากขึ้น

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า รัฐวิสาหกิจไทยมีบทบาทสำคัญอย่างมากในระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นองค์การของรัฐที่สร้างรายได้แก่รัฐปีละหลายพันล้านบาท รับผิดชอบกิจการด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สำคัญ ๆ เกือบทั้งหมดของประเทศมีส่วนในการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดการลงทุนและจ้างงาน อาจกล่าวได้ว่า เป็นธุรกิจภาคที่สามซึ่งตามหลังรัฐบาลและภาคเอกชน มีการจ้างงานประมาณ 300,000 คน มีการลงทุนประมาณ 10% ของการลงทุนทั้งประเทศ และ 30% ของการลงทุนภาครัฐบาล (พนัส สิมะเสถียร 2530 : 5)

เป้าหมายรัฐวิสาหกิจที่จัดตั้งขึ้น เพื่อการพัฒนาประเทศในระยะแรก ๆ กลับต้องเผชิญกับปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการขาดประสิทธิภาพ และความคล่องตัวในการบริหาร “รัฐวิสาหกิจไทยกำลังถูกมองว่าเป็นองค์การที่เป็นภาระของรัฐบาลมิได้ดำเนินงานสมกับที่ได้สิทธิประโยชน์ และการสนับสนุนพิเศษจากรัฐ ทำลายการแข่งขันของตลาดขาดประสิทธิภาพในการทำงาน ขาดสำนึกทางธุรกิจ เกิดความรำไห่ในระบบเป็นแหล่งผลประโยชน์ให้กับบุคคลบางกลุ่ม หรือนักการเมือง และยังสร้างภาระหนี้สินแก่รัฐบาลอีกด้วย” (พิพัฒน์ พทยาอัจฉริยกุล 2529 : 42)

ปัญหาที่ตามมาคือ การขาดทุน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้สรุปถึงปัญหารัฐวิสาหกิจไว้ว่า “ในจำนวนรัฐวิสาหกิจ 63 แห่ง ถึงแม้จะมีการขาดทุนลดน้อยลงคือ จากเดิมขาดทุน 18 แห่งในปี 2529 จนเหลือ 9 แห่ง ในปี 2531 แต่ก็ยังมีปัญหาสำคัญบางประการที่ต้องแก้ไข เช่นเรื่องประสิทธิภาพ จำนวนพนักงานรัฐวิสาหกิจที่เพิ่มขึ้นมาก ปัจจุบันมีกว่า 250,000 คน คือ เพิ่มขึ้นกว่า 2% ต่อปี “ (อังคนันท์ จึงยิ่งสมบูรณมิตี 2535 : 23) ในรัฐวิสาหกิจบางแห่งค่าใช้จ่ายส่วนบุคคลสูงมาก คือเงินเดือนสูงถึงประมาณ 60% ของรายจ่ายการดำเนินการหักค่าเสื่อมราคา บางแห่งมีค่าล่วงเวลาสูงถึง 48% ของเงินเดือน ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าบางรัฐวิสาหกิจต้องใช้พนักงานมาก หรือต้องบริการต่อเนื่อง แต่บางแห่งก็เป็นเพราะผู้บริหารรัฐวิสาหกิจไม่กล้าเปลี่ยนสภาพการจ้างงาน (สุอนาคต 2528 : 30) เพราะอาจเผชิญกับปัญหาการเรียกร้องของสหภาพรัฐวิสาหกิจโดยเฉพาะด้านบุคลากร ทั้งนี้เพราะ “ปัจจุบันปัญหาด้านบุคลากรของรัฐวิสาหกิจเป็นปัญหาที่ควรแก้ไข ส่วนมากจะมีอายุมาก ความรู้น้อย เงินเดือนสูง เนื่องจากรัฐวิสาหกิจบางแห่ง เฉพาะค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรรวมกันแล้วมากถึง 30% ของรายได้หรือมากกว่านี้ บางแห่งมีปัญหาคนล้นงาน และขาดการประสานงานที่ดีระบบงานยังไม่เอื้ออำนวยต่อการก่อสร้างและพัฒนาบุคลากร” (เพชร ชุมทรัพย์ 2529 : 15-16)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น รัฐพยายามหาทางแก้ไขโดยการใช้การ “แปรรูปรัฐวิสาหกิจ” (Privatization) นั้นหมายถึง การลดบทบาทของรัฐบาลในการดำเนินงานเพิ่มขึ้น อาจเป็นเพียงบางส่วนหรือทั้งหมด เพื่อให้เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (เกษม จาติกวณิช 2533 : 23)

การแปรรูปรัฐวิสาหกิจเป็นเรื่องที่กำลังได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในปัจจุบันโดยอาจจะได้ยินได้ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจทั้งที่มีการสนับสนุนและการคัดค้านให้เห็นอยู่เป็นประจำโดยเฉพาะในหนังสือพิมพ์ วารสารหรือบทความต่างๆ ในส่วนที่มีการสนับสนุนการแปรรูปปรากฏให้เห็นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535-2539) ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) ที่จะเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มเป้าหมายระบบเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยผลของนโยบายนี้ไม่เพียงแต่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจ (กลุ่มสหภาพแรงงาน) ต่างๆ เท่านั้น หากแต่ยังนำไปสู่การอภิปรายกันอย่างกว้างขวางในหมู่มหาชนในประเด็นดังกล่าว” (ฉัตรชัย อนันตกุล 2533 : 3)

สำหรับในประเทศไทยนั้น การแปรรูปรัฐวิสาหกิจได้เกิดขึ้นมากกว่า 20 ปีแล้ว รัฐบาลได้กำหนดนโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไว้ในแผนพัฒนาฯ สถิติจำนวนรัฐวิสาหกิจที่มีการยุบเลิกหรือแปรรูปมีดังนี้

ตารางที่ 1
สถิติจำนวนรัฐวิสาหกิจที่มีการยุบเลิกหรือแปรรูป

ช่วงระยะเวลา	จำนวนรัฐวิสาหกิจที่ยุบเลิกไป หรือแปรสภาพโดยวิธีต่าง ๆ
ก่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1	3 แห่ง
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 (ปี 2504 - ปี 2509)	10 แห่ง
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (ปี 2510 - ปี 2514)	31 แห่ง
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (ปี 2515 - ปี 2519)	12 แห่ง
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (ปี 2520 - ปี 2524)	11 แห่ง
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (ปี 2525 - ปี 2529)	18 แห่ง
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (ปี 2530 - ปี 2534)	4 แห่ง
รวม	89 แห่ง

ที่มา : ศูนย์ศึกษารัฐวิสาหกิจ คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2529 : 84

แสดงว่ารัฐบาลสนใจดำเนินการแปรรูปฯ ผลจากการแปรรูปทำให้รัฐวิสาหกิจลดเหลือ 63 แห่ง ไม่รวมธนาคารแห่งประเทศไทย บริษัทบางจากปิโตรเลียม บริษัทปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม (อังกนันท จิงยี่งสมบูรณัติ 2535 : 23) ส่วนรัฐวิสาหกิจประเภทสาธารณูปโภคสาธารณูปการในขณะนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 18 แห่ง มีเพียง 3 แห่งเท่านั้น คือ การรถไฟแห่งประเทศไทย องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพและองค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ที่รัฐต้องการควบคุมอย่างใกล้ชิด รัฐวิสาหกิจอีก 15 แห่งที่เหลือ กระทรวงการคลังมีนโยบายที่จะแปรรูปให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการให้บริการแทน ได้แก่ด้านโทรคมนาคมสื่อสาร ด้านการคมนาคมขนส่ง ด้านพลังงาน ด้านการประปา (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) โดยเฉพาะด้านการคมนาคมขนส่ง ธนาคารโลกได้เสนอให้การทำเรือแห่งประเทศไทย ควรจะแปลงเป็นบริษัทจำกัดและให้เอกชนรับช่วงบริหารในกิจกรรมต่าง ๆ (ผู้จัดการ กันยายน 2537 : 4) เพราะอยู่ในข่ายรัฐวิสาหกิจ 8 แห่งที่ให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานหรือสาธารณูปโภคแก่ประชาชน แต่ต้องประสบปัญหาขาดทุนมาหลายปี และตกเป็นภาระของรัฐมาก (ประชาชาติธุรกิจ ตุลาคม 2537 : 9)

ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการทำเรือแห่งประเทศไทยที่จะได้รับผลกระทบจากนโยบายดังกล่าว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในปีหนึ่ง ๆ การค้าระหว่างประเทศของไทยมีมูลค่าสูง

กว่าล้านล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นการขนส่งทางทะเลถึงร้อยละ 95 และกิจการท่าเรือเป็นการให้บริการส่งออกและนำเข้าสินค้าทางทะเล ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองของโลกและของประเทศจึงมีผลกระทบต่อการค้า การลงทุนของประเทศ และจะมีผลกระทบต่อการทำเรือแห่งประเทศไทย (รายงานประจำปีการทำเรือแห่งประเทศไทย 2536 : 20) ดังนั้นการทำเรือฯ จะต้องมีการปรับปรุงกิจการให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจจะให้เอกชนร่วมลงทุน หรือเช่ากิจการ นั่นก็คือการแปรรูปรัฐวิสาหกิจวิธีหนึ่ง ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการแปรรูปฯ นั้นมีหลายประการ แต่ประเด็นที่น่าสนใจคือผู้บริหารบางแห่งเกรงว่าจะเกิดปฏิกิริยาจากสหภาพแรงงานตลอดจนพนักงานทั่วไป เพราะการแปรรูปรัฐวิสาหกิจจะส่งผลกระทบต่อและเปลี่ยนแปลงโดยตรงต่อพนักงานในองค์กรนั้น ๆ การที่เรือฯ เองเคยประสบปัญหาดังกล่าว คือ ในวันที่ 31 มกราคม 2533 มีการชุมนุมประท้วงของพนักงานการทำเรือแห่งประเทศไทย นำโดยสหภาพแรงงานกทท. ทั้ง 6 แห่ง คัดค้านมติค.ร.ม. ในการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารการทำเรือแห่งชาติและการจัดตั้งคณะอนุกรรมการกำกับการบริหารท่าเรือทั้งสามแห่งคือ ท่าเรือกรุงเทพฯ ท่าเรือสัตหีบ ท่าเรือแหลมฉบัง นอกจากนี้ ยังกำหนดให้เอกชนเข้ามาประกอบกิจการท่าเรือ และสามารถแข่งขันกันได้ ซึ่งสหภาพแรงงานกทท. ได้เรียกร้องให้ยกเลิกมติดังกล่าว ถึงขั้นมีการใช้ม็อดกริดเลือดประท้วง จนกระทั่งต้องมีการเจรจาระหว่างสหภาพแรงงานกทท. และตัวแทนจากรัฐบาล การชุมนุมจึงยุติ จากการชุมนุมประท้วงครั้งนี้ ส่งผลต่อความเสียหายของกทท. ขาดรายได้ 12 ล้านบาทต่อวัน เจ้าของสินค้าไม่สามารถนำสินค้าเข้า-ออกจากท่าเรือฯ ได้ คิดเป็นค่าเสียหาย 23.1 ล้านบาท (ไทยรัฐ กุมภาพันธ์ 2533 : 6) นั้นแสดงให้เห็นว่า พนักงานการทำเรือฯ ส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเห็นด้วยกับนโยบายดังกล่าว วิธีทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างสัมพันธภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างพนักงานกับองค์กรก็คือ “การสื่อสาร” ซึ่งจะเป็นตัวแปรที่สำคัญที่เป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กรให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเป็นวิธีการที่ช่วยทำให้การปฏิบัติงานสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ ซึ่งกริช สืบสนธิ (2525 : 7) ได้กล่าวว่า “การสื่อสารในองค์กรจึงเป็นกระบวนการในการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างหน่วยงานและบุคลากรทุกระดับภายในองค์กรซึ่งมีความสัมพันธ์ภายในสภาพแวดล้อมขององค์กรและสังคม ซึ่งสามารถที่จะแปรปรวนได้ตามสถานการณ์”

เนื่องจากองค์กรทุกองค์กรต่างมีลักษณะ กฎเกณฑ์ ส่วนประกอบหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากรในองค์กรแตกต่างกันออกไปและต่างก็มีลักษณะเฉพาะของตนเอง ดังนั้นองค์กรทุกองค์กรจึงมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กรโดยส่วนรวมและมีเป้าหมายในการสื่อสารเพื่อวางนโยบายการสื่อสารให้สนับสนุนเป้าหมายและนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งขององค์กรรวมทั้งช่วยเผยแพร่เป้าหมายนั้นให้เข้าใจกันทั่วองค์กร การดำเนินงานใดๆ ขององค์กรต่างๆ ควรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กล่าวคือการทำงานที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องเป็นไปตามที่องค์กรคาดหวังไว้มากที่สุด และการดำเนินงานที่มีประสิทธิผลนั้นจะต้องให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การที่องค์กรจะสามารถ

ดำเนินงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง “การสื่อสารถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อองค์การอย่างยิ่ง ถ้าไม่มีการติดต่อสื่อสารแล้วองค์การก็ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ไปได้ การติดต่อสื่อสารจะเป็นเครื่องเชื่อมโยงส่วนประกอบต่าง ๆ ขององค์การ และเป็นเครื่องผลักดันให้คนปฏิบัติงาน” (เดล เอส. บีช Dale S. Beach 1967 : 358) เราจะเห็นได้ว่าการสื่อสารเข้ามามีส่วนสำคัญในองค์การไม่เฉพาะการใช้ประโยชน์ในด้านการทำความเข้าใจโดยทั่ว ๆ ไป แต่ยังมีมีการใช้การติดต่อสื่อสารสำหรับสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งนโยบาย การประสานงานต่าง ๆ ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา

สำหรับการสื่อสารในองค์การไม่ว่าแบบใด มักจะมีวัตถุประสงค์ที่คล้าย ๆ กัน คือเชื่อมโยงการทำงานของส่วนต่าง ๆ ในแต่ละหน่วยงานให้มีความกลมกลืนและสอดคล้องกัน ช่วยชี้แจงหรือให้ข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน และช่วยชักจูงความเข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (จุมพล สวัสดิยากร 2520: 106) ดังนั้นการดำรงอยู่ขององค์การจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคลากรที่จะทำการสื่อสาร และเต็มใจที่จะปฏิบัติงานไปสู่เป้าหมายร่วมกัน การสื่อสารจึงเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของบุคลากรต่าง ๆ ที่อยู่ร่วมกันขององค์การนั้นอย่างแน่นอน บาร์นาร์ด (Bernard 1947 : 180)

ในอนาคต คงมีรัฐวิสาหกิจอีกหลายแห่งที่จำเป็นต้องนำการแปรรูปรัฐวิสาหกิจมาใช้ในองค์การไม่ว่าจะเป็นการแปรรูปในลักษณะใด (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) ข้อควรคำนึงในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจสิ่งหนึ่งคือ “การแปรรูปฯ ควรจะทำในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกขององค์การด้วย หรือจะต้องคำนึงถึงการยอมรับของสมาชิกในองค์การ หากไม่ได้รับการยอมรับแล้วย่อมดำเนินการไม่ได้ ฉะนั้นต้องให้ความสามารถจริงใจและหาเหตุผลให้สมาชิกขององค์การเกิดความเข้าใจเด่นชัดเสียก่อน”(อังคนันท์ จิริงสมบูรณดี 2535 : 25)

หากการติดต่อสื่อสารในองค์การเป็นไปอย่างเปิดเผย ชัดเจน และเปิดโอกาสให้บุคลากรในระดับต่าง ๆ ได้รับรู้ข้อมูลและปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องตามสภาพที่เป็นจริง ก็จะมีส่วนช่วยลดความขัดแย้ง การต่อต้าน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสภาพขององค์การในทางตรงข้าม ถ้าการสื่อสารระหว่างผู้บริหารและพนักงานไม่สอดคล้องกัน ย่อมเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น การชุมนุมประท้วง หรือนัดหยุดงาน เป็นต้น หากผู้บริหารมีการติดต่อสื่อสารภายในองค์การที่ดี มีความจริงใจ เปิดเผยข้อมูลเพื่อลดการบิดเบือนข่าวสาร ย่อมก่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดขึ้นภายในองค์การ ซึ่งจะส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน เพราะความพึงพอใจในการทำงาน

เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารทุกระดับพึงสร้างและปลูกฝังให้มีในหน่วยงานของตนถือเป็นหัวใจในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

นอกจากนี้ผู้วิจัยให้ความสนใจศึกษาการรับรู้สภาพแวดล้อมของพนักงานในรัฐวิสาหกิจที่กำลังจะแปรรูป คือการทำเรื่อง โดยอาศัยการสื่อสารในการศึกษาความสัมพันธ์กันภายในองค์การโดยมีการเชื่อมโยงผลจากการติดต่อสื่อสารและผลจากการรับรู้สภาพแวดล้อมในองค์การ ซึ่งผลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า “เป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ตนเอง เมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์บางอย่างที่ตนเองไม่สามารถบังคับได้และเพื่อแก้ไขปัญหา การตัดสินใจและการควบคุมสถานการณ์” เมื่อบุคคลมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันมีความเข้าอกเข้าใจในวัตถุประสงค์ขององค์การเป็นอย่างดีมีความไว้วางใจเชื่อใจกันและกันสูงย่อมส่งผลถึงความพึงพอใจและการรับรู้สภาพแวดล้อมในทางที่ดี เมื่อพนักงานเกิดการยอมรับ ก็ย่อมทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน นอกจากนี้อวยชัย ชะบา (2527 : 356) ยังเห็นว่า “ผลการสื่อสารสามารถสร้างสภาพแวดล้อมในองค์การให้เอื้อต่อการทำงาน เมื่อสภาพแวดล้อมในองค์การดีขึ้น ความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์การและผลผลิตขององค์การย่อมดีขึ้นด้วย” จึงกล่าวได้ว่าการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญอันมีผลต่อความราบรื่น และความก้าวหน้าขององค์การเป็นอย่างมาก ฉะนั้นในการศึกษานี้ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาเรื่องรูปแบบการสื่อสารในองค์การ การรับรู้สภาพแวดล้อมในองค์การและความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจที่กำลังจะแปรรูป โดยคาดว่า การติดต่อสื่อสารน่าจะช่วยส่งผลให้พนักงานมีการรับรู้ที่ดี เกิดการยอมรับต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงในองค์การ และมีความพึงพอใจในการทำงาน ผู้วิจัยหวังว่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสามารถลดความตึงเครียดขัดแย้งของพนักงานในองค์การ และมีการกล่าวขวัญถึงความสำเร็จในการนำนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจไปใช้ สำหรับในอนาคตรัฐวิสาหกิจอีกหลายแห่งอาจมีความจำเป็นที่จะต้องแปรรูปฯ จึงมีแนวโน้มว่ากระแสการแปรรูปรัฐวิสาหกิจยังคงมีบทบาทต่อไปในทศวรรษนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการสื่อสาร การรับรู้สภาพแวดล้อมในองค์การและระดับความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจของพนักงานรัฐวิสาหกิจที่กำลังจะแปรรูปฯ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางสังคมกับการรับรู้สภาพแวดล้อมในองค์การและความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจที่กำลังจะแปรรูปฯ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้สภาพแวดล้อมในองค์การ และความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจที่กำลังจะแปรรูปฯ

4. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการรับรู้สภาพแวดล้อมในองค์การและความพึงพอใจในการทำงานระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการในองค์การรัฐวิสาหกิจที่กำลังจะแปรรูปฯ

สมมติฐานในการวิจัย

1. องค์ประกอบทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงาน
2. องค์ประกอบทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการรับรู้สภาพแวดล้อมในองค์การ
  - ก. องค์ประกอบทางสังคมด้าน อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง ระยะเวลาของการทำงาน ระดับรายได้ มีความสัมพันธ์กับการรับรู้สภาพแวดล้อมในองค์การ
  - ข. องค์ประกอบทางสังคมด้านเพศ คือชาย และหญิง มีการรับรู้สภาพแวดล้อมในองค์การ และความพึงพอใจในการทำงานแตกต่างกัน
3. การรับรู้สภาพแวดล้อมในองค์การมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงาน
4. ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการมีการรับรู้สภาพแวดล้อมในองค์การ และความพึงพอใจในการทำงานแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะพนักงานรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงคมนาคมคือ การท่าเรือแห่งประเทศไทย (กทท.) เฉพาะที่เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ไม่ได้รวมไปถึงท่าเรือพาณิชย์แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี เป็นการสำรวจรูปแบบการสื่อสาร การรับรู้สภาพแวดล้อมในองค์การและความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานการท่าเรือฯ ในฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งมีระดับตำแหน่งตั้งแต่ 1 - 12 เท่านั้น

2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบการสื่อสาร การรับรู้สภาพแวดล้อมในองค์การและความพึงพอใจในการทำงานทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติการ ตั้งแต่ระดับ 1 - 12 ทั้งนี้ไม่รวมถึงคณะกรรมการบริหาร (Board of Directors) ผู้อำนวยการ (Managing Director) ที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญ(Consultants)

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. รัฐวิสาหกิจ หมายถึง องค์การของรัฐบาลหรือหน่วยงานธุรกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของ รวมถึงบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลใดก็ตาม ที่มีส่วนราชการลงทุนเกิน 50%

2. การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ หมายถึง การลดบทบาทของรัฐบาลในการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจให้น้อยลง โดยส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานเพิ่มขึ้น อาจจะเป็นเพียงบางส่วนหรือทั้งหมดเพื่อให้เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

3. องค์การที่กำลังจะแปรรูปฯ หมายถึง หน่วยงานรัฐวิสาหกิจทั่วไปที่กำลังนำนโยบายการแปรรูปมาใช้ในองค์การ

4. ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าหรือมีตำแหน่งในด้านการบริหาร มีหน้าที่ควบคุมดูแลและออกคำสั่งเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ตลอดจนมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและกฎระเบียบต่าง ๆ ในที่นี้ หมายถึง พนักงานระดับ 10 - 12

5. ผู้ปฏิบัติการ หมายถึง บุคคลที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานทั่วไปตามคำสั่งของหัวหน้าในที่นี้ หมายถึง พนักงานระดับ 1 - 9

6. รูปแบบการสื่อสารในองค์การ หมายถึง ลักษณะและพฤติกรรมทางการติดต่อสื่อสารที่เกิดขึ้นระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน โดยจะจำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ ตามช่องทาง ทั้งทางเดียวและสองทาง ได้แก่การรับทราบนโยบายของหน่วยงาน การรับข่าวสารข้อมูลในการทำงานของพนักงาน ตามสัญลักษณ์โดยการใช้ถ้อยคำและการเขียน ได้แก่ การรับฟังความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาตามทิศทาง ทั้งแนวนอนลงล่าง ล่างขึ้นบนและแนวนอน ได้แก่ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

7. การรับรู้ หมายถึง ความรู้สึก ความเข้าใจ การรับทราบ และการสังเกตของบุคคล การรับรู้ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเฉพาะบุคคลสำหรับแต่ละสถานการณ์ซึ่งอาจเหมือนหรือไม่เหมือนกับบุคคลอื่น

8. สภาพแวดล้อมในองค์การ หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ขององค์การที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่และความรู้สึกของพนักงาน ในงานวิจัยนี้ จะศึกษาองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมใน 4 ลักษณะ คือ สิ่งอำนวยความสะดวก นโยบายและการบริหาร โอกาสความก้าวหน้า การปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชาชั้นต้น

8.1 สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง ลักษณะของสถานที่ทำงาน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยให้มีความคล่องตัวในการทำงาน เช่น อาคาร วัสดุอุปกรณ์

8.2 นโยบายและการบริหาร หมายถึง การรับรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎระเบียบนโยบายและการบริหารขององค์การ ในที่นี้หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อนโยบายการแปรรูป

8.3 โอกาสความก้าวหน้า หมายถึง ความเป็นไปได้ที่จะได้รับการสนับสนุนในสิ่งที่ดีในการทำงาน เช่น รายได้ การเลื่อนตำแหน่ง

8.4 ลักษณะการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชาชั้นต้น หมายถึง พฤติกรรมกาปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชาที่มีตำแหน่งสูงกว่าผู้ตอบหนึ่งขั้นขึ้นไป ในที่นี้ถ้าผู้ตอบเป็นพนักงานฝ่ายปฏิบัติการ ผู้บังคับบัญชาชั้นต้น คือ หัวหน้าหมวด ถ้าผู้ตอบเป็นหัวหน้าหมวดผู้บังคับบัญชาชั้นต้น คือหัว

หน้าแผนก ถ้าผู้ตอบเป็นหัวหน้าแผนกผู้บังคับบัญชาขั้นต้นคือ หัวหน้ากอง ซึ่งแสดงออกให้เห็นทางพฤติกรรม ได้แก่ การประสานงาน การมอบหมายงาน

9. ความพึงพอใจในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของบุคคลที่มีต่องานที่ทำอยู่ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการที่ได้รับการตอบสนองทั้งร่างกายและจิตใจ จนทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ได้แก่ ความสำเร็จในการทำงาน การยอมรับนับถือ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ ความรับผิดชอบในหน้าที่ นโยบายและการบริหาร ค่าจ้างเงินเดือน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การ ความมั่นคงของงาน

9.1 ความสำเร็จในการทำงาน หมายถึง สภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับงานที่พนักงานแต่ละคนได้ปฏิบัติและประสบผลสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

9.2 การยอมรับนับถือ หมายถึง การได้รับการยกย่อง การยอมรับจากบุคคลในหน่วยงาน ทั้งจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา

9.3 ลักษณะงานที่ปฏิบัติ หมายถึง คุณลักษณะของงานที่พนักงานปฏิบัติอยู่ตามความสามารถ ตามตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง

9.4 นโยบายและการบริหารของหน่วยงาน หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อนโยบายและการบริหารตามสายการบังคับบัญชา ตลอดจนระบบการทำงานโดยทั่ว ๆ ไป ภายในองค์การ

9.5 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงาน ได้แก่ การติดต่อ ความสามัคคี การร่วมมือกันภายในหน่วยงาน

9.6 ความมั่นคงของหน่วยงาน หมายถึง ความรู้สึกของพนักงานที่มีต่อหน่วยงาน ความมั่นใจในองค์การ

10. องค์ประกอบทางสังคม หมายถึง ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำงาน ระดับเงินเดือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการวิจัยสามารถนำไปใช้ประกอบการวิเคราะห์ และปรับปรุงแนวทางในการพัฒนาการติดต่อสื่อสาร และดำเนินงานของการท่าเรือแห่งประเทศไทย ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารในการปรับปรุงรูปแบบการสื่อสาร และสภาพแวดล้อมในองค์การให้สามารถสนองตอบความพอใจในการทำงานให้ดีที่สุด

3. เป็นแนวทางสร้างความพึงพอใจในการทำงานแก่พนักงาน และสร้างภาพพจน์ของการท่าเรือฯ

4. เป็นแนวทางการศึกษาหัวข้อเดียวกันนี้กับรัฐวิสาหกิจอื่น ๆ ทั้งในลักษณะเฉพาะและเปรียบเทียบ เพื่อขยายขอบเขตการศึกษา
5. เป็นการพัฒนาแนวความคิดทางการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาให้กว้างขวางมากขึ้น